

bibliska traditioner som ställt andra bibliska praktiker i centrum, som till exempel nattvarden. Fram till reformationen var det just nattvarden som var centrum av kyrkans gudstjänstliv och församlingens gemenskap. I Curries resonemang riskeras dessa andra, bibelgrundade praktiker att marginaliseras, vilket kan vara värt att reflektera över.

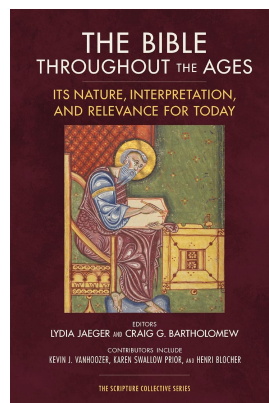
Trots dessa invändningar tycker jag att denna bok är väl värd att läsa. Framför allt för att den utmanar läsaren att använda Bibeln som både karta och kompass för församlingens vision och strategier, samt att prioritera den utläggande predikan. Jag uppskattar särskilt hur Currie i de första kapitlen behandlar principerna för pastorns kallelse. Även om jag tycker att han kanske definierar uppdraget något snävt, finns det mycket värdefullt att hämta i hans reflektioner. Currie har en förmåga att, genom sitt bibelbruk, sammanfläta predikokonst och ledarskap på ett sätt som, jag tror, skapar en mer holistisk hållning till pastorstjänsten.

Johanna Bode, Pastor Frölunda Pingst

DOI: 10.58412/hyb.v4i1.60293

Lydia Jaeger och Craig G. Bartholomew, red., *The Bible Throughout the Ages: Its Nature, Interpretation, and Relevance for Today* (Grand Rapids: Zondervan Academic, 2024), ISBN: 978-0310139232

Få ämnen är av samma vikt som bibelsyn och bibelbruk. Hur ska vi förstå Bibelns auktoritet? Vad innebär det att Bibeln är Guds ord? Hur tolkar man Bibeln väl? Hur tillämpar man Bibelns budskap? Hur gör man teologi av Bibeln? Hur vi besvarar dessa frågor får stora konsekvenser, inte bara för vår förståelse av Gud, utan också för hur vi väljer att leva våra liv. *The Bible Throughout the Ages* är en högaktuell bok med essäer om Bibeln, författade av primärt brittiska och franska forskare. Ursprungligen publicerad på franska (2022), har den nu översatts till engelska. Författarna representerar en bredd av teologiska traditioner, med en majoritet inom den evangelikala rörelsen.

I första delen av boken förekommer fem kapitel som utforskar Bibeln som uppenbarelse. Det första kapitlet är kanske det bästa. Kevin Vanhoozer tar sig an den centrala frågan: Vad menar vi egentligen när vi kallar Bibeln för Guds ord? Han presenterar tre olika sätt att förstå Guds ord. Det första kallar han *Guds ord bakom texten*, vilket antyder att Bibeln inte är Guds direkta uppenbarelse, utan snarare en mänsklig respons på Guds uppenbarelse. Enligt denna syn försöker författarna av Gamla och Nya testamentet sätta ord på en erfarenhet av vad folket uppfattade som Guds tilltal. Det andra kallar han, *Guds ord framför texten*, en teologi som återfinns hos bland andra Karl Barth. Här är Guds ord Kristus. Skriften i sig själv är inte Guds ord, utan kan bli det när den vittnar om Jesus. Slutligen kallar Vanhoozer den syn som han själv förespråkar för *Guds ord i texten*. Gud talar genom de mänskliga författarna, vilket innebär att den bibliska texten alltid är Guds ord. Vanhoozer argumenterar för att detta synsätt återfinns i en mängd bibliska texter i både Gamla och Nya testamentet (till exempel Jer 30:2; Hebr 5:11). Även om kapitlet delvis överlappar med hans senaste bok, *Mere Christian Hermeneutics* (2024), behandlar han här frågorna från andra infallsvinklar.

Bokens andra kapitel behandlar läran om Bibelns ofelbarhet, en central dogm för många evangelikala kristna. Henri Blocher utforskar de teologiska utmaningarna med denna lära och klargör de vanligaste missförstånden. Kapitlet är omfattande i innehåll, och Blocher lyckas besvara en mängd invändningar inom ramen för detta korta kapitel. Här presenteras ett sofistikerat försvar av denna kontroversiella lära. Hank van den Belt utforskar Andens roll i bibelläsningen. Han tar upp både bibeltexter och teologiska perspektiv från bland annat Luther, Calvin, Bavinck och Barth för att belysa hur Anden vittnar om Skriftens natur. Dessutom undersöker han Andens involvering i Bibelns tillkomst, bevarandet av Bibeln, samt Andens verk i de troendes liv.

Oliver Riaudel undersöker frågan om *sola scriptura*. Han argumenterar för att denna lära i grunden stöds av Thomas av Aquino, även om Thomas uttryckte det med andra ord än reformatörerna. Dogmen är således ingen innovation som uppstod vid reformationen. Det sista kapitlet i första delen av boken är skrivet av Karsten Lehmkuhler, som ut-

forskar hur Bibeln kan användas som en resurs för etik. Lehmkuhler undersöker hur man kan kontextualisera bibliska texter som är präglade av en antik kultur och hur dessa texter kan tillämpas i dag. En central princip är att motiveringen bakom ett bud i Bibeln är viktigare än själva budet. Här förs även ett samtal mellan kristen etik och olika etiska teorier (deontologisk etik, teleologisk etik och dygdetik).

Andra delen av boken innehåller fem kapitel om bibelbruk. Anthony Thiselton, känd för sina många bidrag om hermeneutik, bidrar med en övergripande essä på ämnet. Denna engelska utgåva, publicerad postumt, är en passande sammanfattning av hans livsverk. Här får vi en mästerlig genomgång av hermeneutikens historia, präglad av Thiseltons djupa insikter. Craig Bartholomew utforskar frågor om Bibeln och historia. Han undersöker hur teologer förhöll sig till Bibelns historicitet före och efter moderniteten. Han noterar att den moderna bibelvetenskapen ofta har antagit naturalistiska utgångspunkter som påverkat resultaten. Bartholomew betonar vikten av att ta Gud och hans existens på allvar när man studerar texterna utifrån ett historiskt perspektiv. På många sätt är detta en summering av hans två utmärkta böcker *The God Who Acts in History* (2020) och *The Old Testament and God* (2022).

Jeremiah Unterman ger sedan en utmärkt överblick av judisk tolkningshistoria, från Bibelns tid till i dag. Han noterar den genomgående tilliten till varje ord i Bibeln som ett centralt tema i judisk tolkning fram till moderniteten. Emmanuel Durand analyserar Augustinus och Thomas av Aquino som exegeter. Han jämför deras tolkningar av Matt 26:38, som beskriver Jesus djupa själsliga bedrövelse. Efter analysen ställer Durand relevanta frågor om deras metoder och deras användbarhet för oss i dag.

Armin Baum bidrar med ett fascinerande kapitel om den historisk-kritiska metoden inom bibelvetenskapen. Han konstaterar att det finns olika varianter av denna metod, och uttrycker skepsis mot de som utgår från en naturalistisk världsbild. Baum förespråkar i stället Adolf Schlatters pneumatologiska historisk-kritiska metod, som inte utesluter Gud som en aktör i historien. Snarare menar Baum att en förutsättning för en teologiskt korrekt användning av metoden kan vara övertygelsen om att teologien leds av den helige Ande.

Bokens sista del består av tre kapitel som behandlar Bibeln i relation till samtiden. Karen Swallow Prior undersöker hur skönlitteratur har influerats av och står i ständig dialog med Bibeln. Philipp de Pol utforskar Bibelns inflytande på olika läsmidier och betonar vikten av att bevara den fysiska Bibeln, som ett tecken på Guds ord, på samma sätt som dopet och nattvarden är tecken på en större verklighet. I bokens sista kapitel utforskar Benno van den Toren hur olika kulturer och språk påverkar vår förståelse av Bibelns budskap. Att läsa Bibeln i ljuset av globaliseringen öppnar för nya läsningar och möjliggör att vi kan lära oss nya perspektiv genom att lyssna på varandra.

Denna bok är fylld av intressanta kapitel som belyser viktiga frågor som är relevanta för frikyrkan i dag. När det gäller läsvänligheten varierar kvaliteten på de översatta texterna från de franska författarna. Blocher, som själv är författare till många välskrivna böcker på engelska, har fått sitt kapitel översatt av någon annan, vilket gör att det inte riktigt har samma flyt som det brukar vara i hans texter. Men dessa mindre detaljer bleknar i jämförelse med bokens rikedom. Kapitlen av Vanhoozer, Blocher, Bartholomew och Baum är särskilt starka och tar upp centrala frågor om bibelsyn som är viktiga att diskutera inom frikyrkan.

Ett återkommande tema i boken är att ta en kristen världsbild på allvar inom akademisk teologi, vilket är en viktig påminnelse. Inom akademien, och kanske särskilt inom bibelvetenskapen, finns en tendens att utgå från naturalistiska premisser. Våra metoder kan ibland förutsätta vissa resultat som utesluter gudomlig inspiration och ingripande i historien. Historisk-kritisk forskning behöver inte utesluta Gud som en möjlig faktor. Men som flera författare i boken påpekar, har en stor del av forskningen under de senaste hundra åren gjort just det. Men naturalism är inte en mer neutral eller objektiv världssyn än en kristen. Om akademien strävar efter att söka sanning och om vi har goda skäl att tro att Gud har agerat i historien, bör det finnas utrymme inom akademien för att bygga vidare på den förut-sättningen. Annars riskerar vi att få resultat som inte stämmer överens med vår världsbild. Att låta bevisen omforma vår världsbild är en sak, men att använda metoder som redan förutsätter en annan världsbild är en annan. Det är en sak att låta bevisen utmana vår världsbild, en annan att an-

vända metoder som redan förutsätter en annan världsbild. Det är bättre att vara öppna med våra teologiska utgångspunkter (oavsett om det är en teistisk eller naturalistisk världssyn) än att bygga vidare på outtalade metafysiska antaganden i metodiken. Visst, det finns områden inom akademien där den kristna världssynen inte kan tas för given i diskussionen, men det bör också finnas områden där vi kan utgå från den för att nå sanningen utifrån den världsbild vi har antagit. Flera framstående forskare i denna bok ger oss vägledning i hur detta kan göras.

En fråga som förblev något otydlig för mig är bokens målgrupp. Kapitlen behandlar stora frågor på få sidor, vilket ger boken en översiktlig och övergripande karaktär. Samtidigt förutsätter flera kapitel en viss förkunskap. Jag tror att boken passar bäst för läsare som redan har en grundläggande förståelse för teologiska frågor kring bibelsyn, men som vill få perspektiv på ett brett spektrum av frågor som rör bibelsyn och bibeltolkning. Därför är den troligen mest lämpad för teologistuderenter och pastorer som söker en samlad bok med fördjupande perspektiv på en mängd olika frågor om bibelsyn och bibelbruk.

Joel MacInnes, ALT

DOI: 10.58412/hyb.v4i1.59871

David Davage och Roland Spjuth, red., *Redan nu men ännu inte: Festskrift för Mikael Tellbe* (Stockholm: Libris, 2025), ISBN: 978-9189897700

Mikael Tellbe är något av en svensk Tom Wright. En synnerligen kompetent exeget, hemmahörande i det nya perspektivet på Paulus som lyckats med något så ovanligt för en akademiker som att bli "folkkär" i stora delar av den svenska evangelikala kyrkligheten. Festskriften *Redan nu men ännu inte*, som överräcktes till Tellbe sedan han fyllt 65 år, är inte en samling fotnotstunga artiklar på akademisk jargong utan anpassad för en bredare publik, vilket just speglar Tellbes roll som "uppskattad lärare ... och brett

